

Managing the Grassroots Economy Towards the Center of the Mekong River Basin in the Upper Northeastern Region

Boonpeng Sittivongsa^{1*} and Kraisoron Dessimma¹

¹ Northeastern University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: boonpeng.sit@neu.ac.th

ABSTRACT

This research aims to study (1) the management of the grassroots economy towards the center of the Mekong River Basin, (2) the factors affecting the management of the grassroots economy towards the center of the Mekong River Basin, and (3) the management approach of the grassroots economy towards the center of the Mekong River Basin in the upper northeastern region. This study is mixed-method research. The instruments used to collect data include questionnaires and interviews. The statistics used for data analysis include means, standard deviations, multiple regression analysis, and descriptive analysis. The results of the study found that the management of the local economy in the Mekong River Basin is at a moderate level overall, ranked from most to least as follows: cooperation, In terms of volunteer behavior and promotion and development, respectively. Factors affecting the management of the grassroots economy to the center of the Mekong River Basin, including human resource development (X4), information technology (X3), and management (X1), with coefficients of predictors in the raw scores (b) equal to .425, .278, and .044, respectively. The management guidelines for the grassroots economy to the center of the Mekong River Basin found that (1) there should be after-sales service, (2) there should be buildings or groups of buildings that develop mixed-use areas and shopping malls, (3) products sold in shopping malls should be modern, (4) there should be the introduction of technology that takes into account the impact on the environment systematically, (5) create public participation, public relations for trade that investors come to develop the city throughout the development, focusing on supporting tourism in the management of trade, investment, and tourism effectively.

Keywords: Grassroots Economy Management Services, Mekong River Basin Center, Upper Northeastern Region

การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

บุญเพ็ง สิทธิวงษา^{1*} และ ไกรสร เดชลิ้มมา¹

¹ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: boonpeng.sit@neu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง และ (3) แนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า 1) การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความร่วมมือ ด้านพฤติกรรมจิตอาสาและด้านการส่งเสริมและพัฒนา ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร (X4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (X3) และด้านการบริหารจัดการ (X1) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .425 .278 และ .044 ตามลำดับ และ 3) แนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง พบว่า (1) ควรมีการบริการการค้าหลังการขาย (2) ควรมีอาคารหรือกลุ่มของอาคารที่มีการพัฒนาพื้นที่แบบมิกซ์ยูสและพื้นที่ศูนย์การค้า (3) ผลผลิตที่ขายในศูนย์การค้าควรมีความทันสมัย (4) ควรมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ค่านึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ (5) สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนมีการประชาสัมพันธ์การค้าที่นักลงทุนเข้ามาพัฒนาเมือง ตลอดจนการพัฒนาการมุ่งเน้นการสนับสนุนการท่องเที่ยวในการบริหารจัดการการค้าการลงทุนการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานราก, ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

© 2024 JSDP: Journal of Spatial Development and Policy

บทนำ

ประเทศไทยมีการพัฒนาในรูปแบบของการผูกพันเป็นลูกโซ่ รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นความคาดหวังความพยายามของรัฐบาลในการที่จะคิดหาวิธีจัดการแก้ไขอย่างถูกต้องและมีความยั่งยืนหรือเป็นการสร้าง “ความมั่นคง มั่งคั่ง ที่ยั่งยืน” ในระดับชุมชนฐานรากที่มีความต้องการของการตอบสนองจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีมาอย่างยาวนาน และเป็นการเชื่อมโยงของการบริหารจัดการของภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในสังคมปัจจุบันอย่างชัดเจน (ทวีป บุตรโพธิ์, 2560) ที่ผ่านมามีปัญหาด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความยากจนและความเหลื่อมล้ำโดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรและแรงงานทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคง โดยในปี 2566 กลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 40 ของ ประชากรทั้งประเทศ และในกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยที่สุดนี้ มีประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรและแรงงานทั่วไปคิดเป็น สัดส่วนร้อยละ 65.5 และอาชีพอิสระร้อยละ 25 ที่มีรายได้น้อยที่สุด การบริหารประเทศเป็นการอาศัยวิถีตามนโยบายรัฐบาลในการขับเคลื่อนประเทศโดยใช้กลไกของประชารัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและให้มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ระดมระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นชุมชนพึ่งตนเองได้ โดยมีเป้าหมายทำให้ประเทศชาติมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ด้วยการใช้พลังประชารัฐในระดับกลางและระดับพื้นที่ภายใต้ความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2560)

การขับเคลื่อนแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) ประเด็นโครงสร้างพื้นฐานด้านเศรษฐกิจฐานรากและระบบดิจิทัลถือเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญประการหนึ่งในการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เนื่องจากจะช่วยให้เกิดการพัฒนายอดจากฐานทรัพยากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในส่วนภูมิภาค ทั้งนี้ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับความท้าทายในการพัฒนาทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศที่ส่งผลต่อการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเพื่อรองรับและสนับสนุนการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในด้านต่าง ๆ โครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจฐานรากและระบบดิจิทัลภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) จะเป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและผลิตภาพของภาคการผลิตและบริการให้เป็นประเทศที่มีรายได้สูงที่มีความสามารถในการแข่งขัน นอกจากนี้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจคมนาคม สังคม เป็นต้น (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2552)

เขตพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากลุ่มแม่น้ำโขง จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2559 เพื่อสร้างสมดุลในแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการ ทั้งในเชิงพื้นที่ เชิงเวลา ฤดูกาล และรูปแบบ ครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด ประกอบด้วย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม และมุกดาหาร นอกจากนี้การขยายตัวของภาคการท่องเที่ยวในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเป็นการขยายตัวแบบไม่สมดุลและไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการกระจายการท่องเที่ยวเกิดขึ้น (โครงการศึกษาวิจัยพลวัต, 2564) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่ 4 จังหวัด ประกอบด้วย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม และมุกดาหาร ซึ่งก่อให้เกิดการอุปโภคและบริโภค การจัดซื้อของฝาก ผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจฐานรากในชุมชน ที่มีความดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะชาวต่างประเทศและภายในประเทศ ที่ส่งผลต่อความต้องการอย่างมากในการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงทางภูมิศาสตร์อีสานสู่สากลในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 4 จังหวัด อย่างรอบด้านและมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ คือ กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์กรจากการทำงานร่วมกันโดยใช้บุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ หรือเป็นกระบวนการออกแบบและรักษาภาพ แวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีความสำคัญคือการแสวงหาวิธีการทำงานที่ดีที่สุด ทำให้การใช้ทรัพยากรในองค์กรมีความคุ้มค่าและเกิดประสิทธิผล ช่วยให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ด้วยความสำคัญนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และความมั่นคงทางภูมิศาสตร์ในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านในการส่งเสริมและพัฒนาในทุกมิติ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยรายละเอียดของการดำเนินงาน ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

1.1 เชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปในเขตพื้นที่จังหวัดหนองคาย, จังหวัดบึงกาฬ, จังหวัดนครพนม, และจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 2,242,085 คน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด, 2567) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปในเขตพื้นที่จังหวัดหนองคาย, จังหวัดบึงกาฬ, จังหวัดนครพนม, และจังหวัดมุกดาหาร ที่ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เป็นการสุ่มตัวอย่างจากประชากรที่มีจำนวนมาก มีความแตกต่างกันระหว่างหน่วยสุ่มที่สามารถจำแนกออกเป็นชั้นภูมิ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความครบถ้วนครอบคลุม และคำนวณหาจำนวนตัวอย่างตามสูตรทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่จังหวัดหนองคาย, จังหวัดบึงกาฬ, จังหวัดนครพนม, และจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 400 คน โดยแบ่งสัดส่วนออกเป็นรายจังหวัดดังนี้ จังหวัดหนองคาย เก็บตัวอย่างจำนวน 90 ชุด จังหวัดบึงกาฬ เก็บตัวอย่างจำนวน 80 ชุด จังหวัดนครพนม เก็บตัวอย่างจำนวน 170 ชุด และจังหวัดมุกดาหาร เก็บตัวอย่างจำนวน 60 ชุด (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2560)

1.2 เชิงคุณภาพ

ประชากรกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง พิจารณาคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ให้ข้อมูลองค์ความรู้ ความเป็นมา สภาพปัจจุบันและแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 4 คน ตัวแทนหน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 4 คน และตัวแทนภาคเอกชน จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นโดยการศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการศึกษาตามกรอบแนวคิดของตัวแปรต้นและตัวแปรตามของการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เป็นคำถามประเภทสัมภาษณ์เชิงลึกในภาคสนาม

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นโดยการศึกษา เอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการศึกษาตามกรอบแนวคิดของตัวแปรตามของแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยแบ่งออกเป็น 1 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน เป็นคำถามประเภทสัมภาษณ์เชิงลึกในภาคสนาม

3. การสร้างเครื่องมือและการหาคคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การสร้างเครื่องมือเชิงปริมาณที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1. ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการสร้างแบบสอบถาม 2. กำหนดขอบเขตของคำถาม และโครงสร้างของ

แบบสอบถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด การวิจัย นำเสนอที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ 3. นำแบบสอบถามฉบับร่างที่แก้ไขปรับปรุงแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง 4. การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่แก้ไข และผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วไปทำการทดสอบ จำนวน 40 คน กับประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำมาทดสอบความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ที่ระดับ .862 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดต่อไป

3.2 การสร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพที่ใช้ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมวิเคราะห์เป็นข้อมูลคำถามเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบในเรื่องเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาวางโครงสร้างแบบสัมภาษณ์โดย กำหนดขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามกรอบแนวคิดของการวิจัย และขอคำแนะนำจากที่ปรึกษา เพื่อความสมบูรณ์ในประเด็น และเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ยิ่งขึ้น (3) ผู้วิจัย และคณะได้ร่วมการพัฒนาแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยยิ่งขึ้น และใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข้อเท็จจริง ที่จะนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในลำดับต่อไป (4) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างแล้วนำเสนอให้ที่ปรึกษา และนำไปปฏิบัติในภาคสนามต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างในเขตพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หลังจากนั้นรวบรวมแบบสอบถามมาตรวจให้คะแนน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยประสานงาน เพื่อขออนุญาตกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทางโทรศัพท์ แล้วเดินทางไปตามวันเวลาที่นัดหมาย ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยแนะนำตนเองสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกสัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ แล้วดำเนินการสัมภาษณ์พูดคุยอย่างเป็นกันเองตามแนวทางการสัมภาษณ์ที่วางไว้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงทัศนะของตนเองอย่างเต็มที่ โดยเป็นรายบุคคล เป็นจำนวน 10 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข้อเท็จจริง ที่จะนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ในลำดับต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

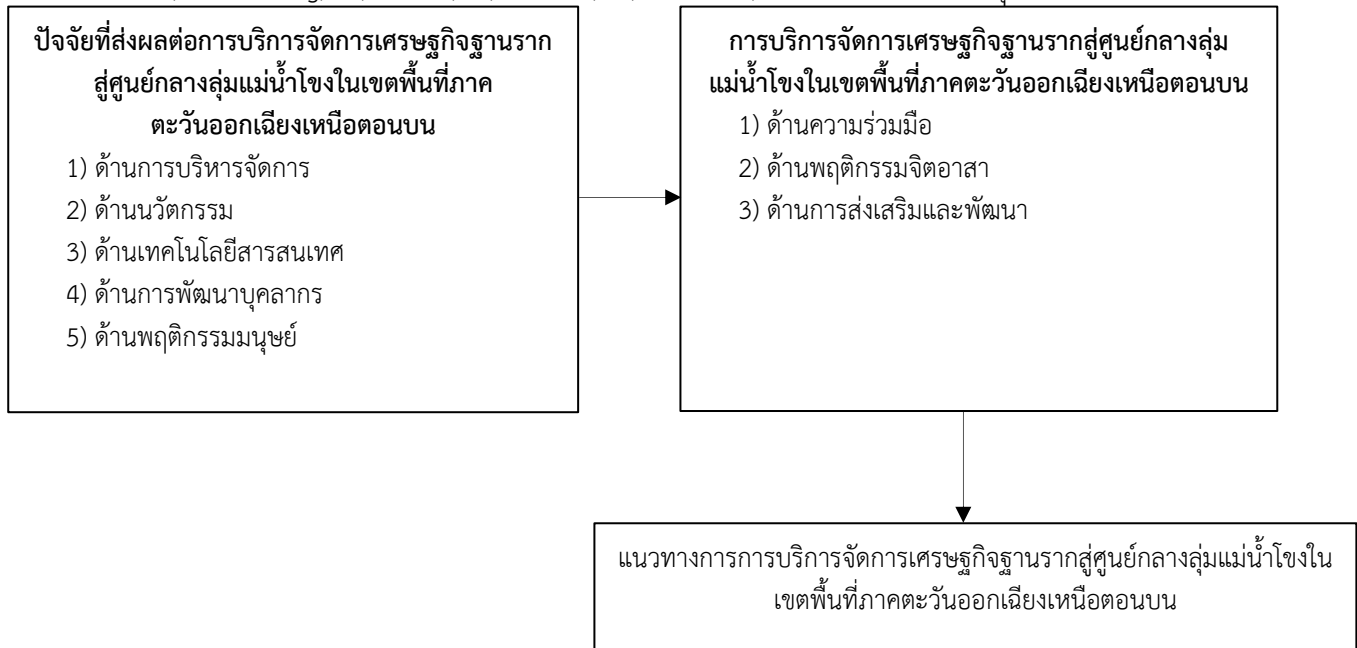
5.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน วิเคราะห์โดยการนำเสนอเป็นตารางใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประกอบการอภิปรายผล

5.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยใช้วิธีการคัดเลือกตัวแปรแบบเป็นลำดับขั้น ประกอบการอภิปรายผล

5.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (1) ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยคัดเลือก และจำแนกข้อมูล จัดระเบียบข้อมูล ให้เป็นระบบ จัดทำบรรณานุกรมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล แล้วนำข้อมูลไปเขียนเป็น รายงานตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย (2) การวิเคราะห์ เอกสาร หนังสือ ตำรา โดยการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาเป็นกรอบแนวคิด ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้การสรุปความ การตีความ และนำเสนอ ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยใช้แนวคิดหรือทฤษฎีของ พิทยา บวรวัฒนา (2556) Herkema (2003) Lemon and Sahota (2003) วันเพ็ญศรีแก้ว (2552), Armstrong, G., Adam, S., Denize, S., & Kotler, P. (2014) สามารถสรุปกรอบแนวคิดดัง ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ระดับการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ตารางที่ 1 ระดับการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขง	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ด้านความร่วมมือ	3.07	0.17	ปานกลาง
ด้านพฤติกรรมจิตอาสา	3.05	0.45	ปานกลาง
ด้านการส่งเสริมและพัฒนา	3.00	0.43	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.04	0.31	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางกลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$, S.D. = 0.31) โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความร่วมมือ ($\bar{X} = 3.07$ S.D.=0.17) ด้านพฤติกรรมจิตอาสา ($\bar{X} = 3.05$, S.D. = 0.45) และด้านการส่งเสริมและพัฒนา ($\bar{X} = 3.00$, S.D.=.43) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ลำดับตัวแปรที่รับการคัดเลือก	B	S.E.	Beta	t	P-value	Collinearity Statistics	
						Tolerance	VIF
ค่าคงที่	.820	.135		-6.088	.000	-1.085	-.555
ด้านการบริหารจัดการ X_1	.044	.032	.041	1.445	.000*	-.017	.110
ด้านนวัตกรรม X_2	-.236	.068	-.859	-3.462	.427	-.370	-.102
ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ X_3	.278	.077	.330	4.517	.000*	.196	.499
ด้านการพัฒนาบุคลากร X_4	.425	.117	.749	6.229	.000*	.500	.961
ด้านพฤติกรรมมนุษย์ X_5	.451	.562	.781	5.478	.375	.531	.692

$$SE_{est} = \pm .03488 \quad R = 0.979; \quad R^2 = 0.959; \quad Adj. R^2 = 0.959; \quad F = 1847.932.; \quad p\text{-value} = 0.01$$

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร (X_4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (X_3) และด้านการบริหารจัดการ (X_1) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .425 .278 และ .044 ตามลำดับ และปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ ด้านนวัตกรรม (X_2) และด้านพฤติกรรมมนุษย์ (X_5) ตามลำดับ

3. แนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ควรมีการบริการการค้าหลังการขาย มีการสร้างความคุ้นเคย ความสนใจมีอาคารหรือกลุ่มของอาคารที่มีการพัฒนาพื้นที่แบบมิกซ์ยูสและพื้นที่ศูนย์การค้า ผลิตรถยนต์ที่ขายในศูนย์การค้าที่มีความทันสมัย ในการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนมีการประชาสัมพันธ์การค้าที่นักลงทุนเข้ามาพัฒนาเมืองตลอดการพัฒนาการมุ่งเน้นการสนับสนุนการท่องเที่ยวในการบริหารจัดการค้าการลงทุนการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านความร่วมมือ ด้านพฤติกรรมจิตอาสา และด้านการส่งเสริมและพัฒนา ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงยังไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้เท่าที่ควรเป็น ซึ่งไม่สอดคล้องกับ ปณณวิชญ์ แสงหล้า และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาองค์ความรู้เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนเพื่อความยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจฐานรากที่จะนำไปสู่การยกระดับชุมชนนวัตกรรม ในด้านการจัดการความรู้ คือ การระดมความคิด การสร้างและการแสวงหาความรู้การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ และการประมวลผลกลับร่องความรู้ ถือเป็นกระบวนการเตรียมความพร้อม ส่วนด้านการพัฒนาทักษะ โดยจะให้ความสำคัญการค้นหาจุดอ่อนของสมาชิกเพื่อนำไปวางแผนพัฒนาทักษะนำไปสู่การลงมือปฏิบัติที่มีความสอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรมและนำมาประเมินผล

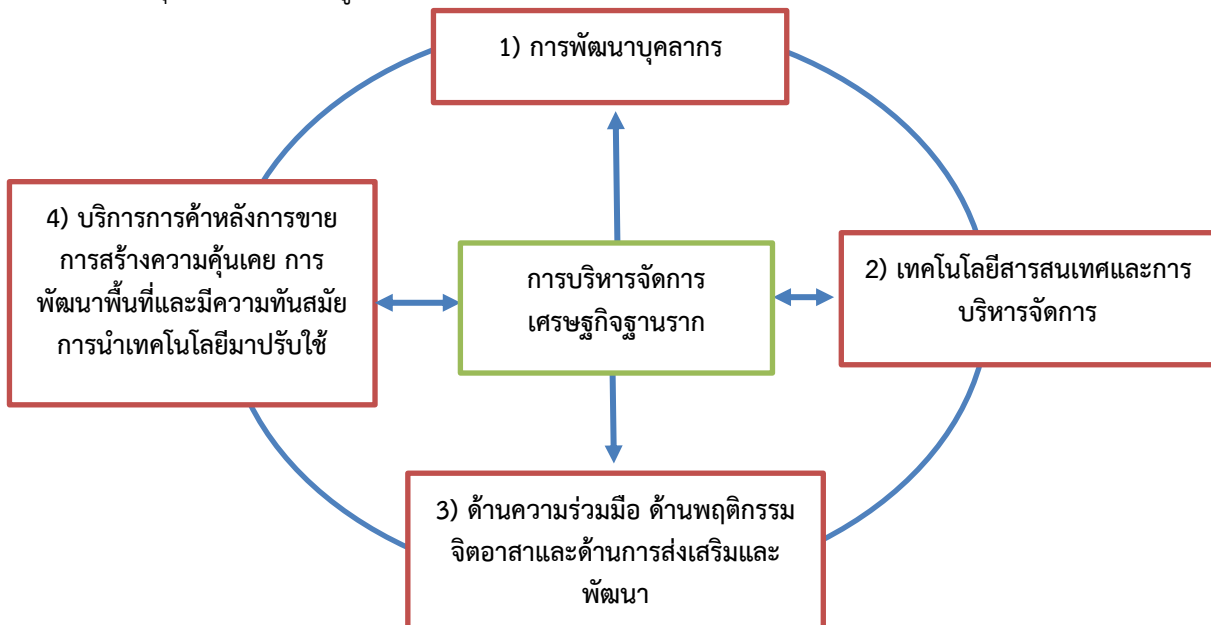
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร (X_4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (X_3) และด้านการบริหารจัดการ

(X1) มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ในคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .425 .278 และ .044 ตามลำดับ และปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ ด้านนวัตกรรม (X2) และด้านพฤติกรรมมนุษย์ (X5) ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงยังไม่ส่งผลเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับ บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า องค์ประกอบด้านธรรมชาติ คน สังคม การเมือง/นโยบาย การค้า การค้า โครงสร้างพื้นฐาน ศิลปวัฒนธรรม การเงิน และการสื่อสาร เป็นปัจจัยที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ของทุกชุมชน ในขณะที่ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยด้านการเมือง/นโยบายการค้า ด้านการค้าและการสื่อสาร มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็งและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ในขณะที่ปัจจัยด้านการเงินมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงลบต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน

แนวทางการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า ควรมีการบริการการค้าหลังการขาย มีการสร้างความคุ้นเคย ความสนใจมีอาคารหรือกลุ่มของอาคารที่มีการพัฒนาพื้นที่แบบมิกซ์ยูสและพื้นที่ศูนย์การค้า ผลิตภัณฑ์ที่ขายในศูนย์การค้าที่มีความทันสมัย ในการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนมีการประชาสัมพันธ์การค้าที่นักลงทุนเข้ามาพัฒนาเมืองตลอดการพัฒนาการมุ่งเน้นการสนับสนุนการท่องเที่ยวในการบริหารจัดการการค้าการลงทุนการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ สมเกียรติ สุทธินิรากร (2562) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาโมเดลนวัตกรรมการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์มูลค่าของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การสร้างสรรค์มูลค่าในผลิตภัณฑ์ยังมีข้อจำกัดเรื่องการค้าปลีกและเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแฝงในสินค้าอย่างเป็นรูปธรรม ความรู้ส่วนใหญ่ยังอยู่ที่ตัวบุคคล ซึ่งสามารถสื่อสารเมื่อมีการจำหน่ายสินค้าในเทศกาลต่าง ๆ จุดเด่นของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน คือ ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสิ่งที่ทำให้การประกอบการประสบความสำเร็จ คือ คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการและการมีประสบการณ์ทางการตลาดของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานราก คือการพัฒนาบุคลากร เทคโนโลยีสารสนเทศและการบริหารจัดการ การบริการจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง ด้านความร่วมมือ ด้านพฤติกรรมจิตอาสาและด้านการส่งเสริมและพัฒนา โดยมีการบริการการค้าหลังการขาย มีการสร้างความคุ้นเคย มีการพัฒนาพื้นที่แบบมิกซ์ยูสและพื้นที่ที่มีความทันสมัย มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้

สรุปผลการวิจัย

การบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่ ด้านความร่วมมือ ด้านพฤติกรรมจิตอาสา และด้านการส่งเสริมและพัฒนา ตามลำดับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขง ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านการบริหารจัดการ และควรมีการบริการการค้าหลังการขาย มีการสร้างความคุ้นเคย ความสนใจมีอาคารหรือกลุ่มของอาคารที่มีการพัฒนาพื้นที่แบบมิกซ์ยูสและพื้นที่ศูนย์การค้าผลิตภัณฑ์ที่ขายในศูนย์การค้าที่มีความทันสมัย ตลอดจนการพัฒนาการมุ่งเน้นการสนับสนุนการท่องเที่ยวในการบริหารจัดการการค้าการลงทุนการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

สามารถนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ แนวทางการพัฒนากลยุทธ์ กิจกรรมต่าง ๆ ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ให้ภาคเอกชน และภาคประชาชนรับทราบ เข้าใจและการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต อีกทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ควรมีการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการเศรษฐกิจฐานรากสู่ศูนย์กลางลุ่มแม่น้ำโขงภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและโคกหนองนาโมเดล และศึกษาวิจัยติดตามประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนาการบริหารจัดการลุ่มแม่น้ำโขง และควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติในการบริหารจัดการลุ่มแม่น้ำโขงอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2560). *แนวทางการดำเนินงานนโยบายสานพลังประชารัฐในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ*. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2560). *การวิเคราะห์สถิติ : สถิติเพื่อการตัดสินใจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- โครงการศึกษาวิจัยพลวัต. (2564). *Supply Chain ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและนัยต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน*. บริษัททรานส์คอนซัลท์ จำกัด.
- ทวีป บุตรโพธิ์. (2560). *การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- บุหงา ชัยสุวรรณ, พรพรรณ ประจักษ์เนตร และ กิรติ คชนทวา. (2562). ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 27(53), 87–108.
- ปิ่นฉวี ชาญแสงหล้า, พระมหาสมมาส ชุตินันโต (พงษ์สุพรรณ), สหพร แสงวันดี และ ประสิทธิ์ แสงทับ. (2565). การพัฒนาองค์ความรู้เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนเพื่อความยั่งยืนในศตวรรษที่ 21. *วารสารมหาวิทยาลัยบูรพา*, 9(3), 290–303.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2556). *รัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีและแนวคิดการศึกษา (ค.ศ.1887-ค.ศ.1970)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วันเพ็ญ ศรีแก้ว. (2552). *การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในจังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2552). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- สมเกียรติ สุทธินรากร. (2562). *การพัฒนาโมเดลนวัตกรรมการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์มูลค่าของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- Armstrong, G., Adam, S., Denize, S., & Kotler, P. (2014). *Principles of marketing*. Victoria: Pearson Australia.
- Herkema, S. (2003). A Complex Adaptive Perspective on Learning with in Innovation. Projects. *The Learning Organization*, 10(6), 340-346.
- Lemon, M., & Sahota, P. S. (2004). Organizational culture as a knowledge repository for increased innovative capacity. *Technovation*, 24(6), 483-498.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.